

MUSEITIDNINGEN

Medlemsblad för Råå Museiförening

I DETTA NUMMER:

- ◆ **Fiskekvassen Wasa och bröderna Sandberg**
- ◆ **Nils Pålsson – en Rååprofil**
- ◆ **Anna Persson – ett kvinnoliv på Råå**

Ordföranden har ordet

Kirsten Rausing och Hans-Ingvar Green inviger Ruben Rausing-utställningen.

Sommaren 2018 blev en sommar som vi sent kommer att glömma med sol, värme och bad. Men även för Råå och Råå museum blev den minnesvärd – det var dags för oss Råå-bor att blicka 100 år tillbaka i tiden, för vid årsskiftet 1917/1918 upphörde municipalsamhället Råå och blev istället en del av den stora staden Hälsingborg. Av de storslagna planerna på att ansöka om att bli en egen stad blev inget. Råå museums styrelse beslutade att uppmärksamma inkorporeringen. Lördagen den 18 augusti arrangerades en mycket trevlig NOSTALGIDAG på och runt om vårt museum i samarbete med Fiskarföreningen, Träbåtsföreningen och Tändkulans vänner på Råå. Peter Danielsson, kommun-

Silverpokalen som erövrades av båten "Vänskapen".

styrelsens ordförande, förrättade invigningen.

Utanför museet kunde man bl.a. möta fiskargummor med kyva, fina damer med stilig barnvagn, sura fiskargubbar, köpa nystekt sill på kavring eller kaffe med hembakade kakor, och inne på museet gick det att handla karamellstrutar i skeppshandeln. I motorhallen startades tändkule-motorerna, och ute i ån körde Tändkulans vänner med sin båt. Visst kunde man få en liten aning om hur det var förr i tiden, då Råå var ett viktigt fiskeläge!

INKORPORERINGEN FÖR 100 ÅR SEDAN uppmärksammades också i en utställning inne på museet, där man i text och bild kunde ta del av hur det hela

gick till då Råå blev en del av Hälsingborg.

Värt att uppmärksamma var även att det i år var 150 år sedan DEN STORA SEGELTÄVLINGEN OCH KAPPRODENDEN ute på Öresund ägde rum. Den 14 juli 1868 vann Rååfiskare med sina snabbrodda snipor fina priser i flera klasser. Till Nostalgidagen hade museet den stora turen att få reda vem som äger den imponerade silverpokal, som erövrades av båten "Vänskapen" i en av segeltävlingarna, och denna dag kunde pokalen visas upp på museet.

Årets huvudutställning handlade om RUBEN RAUSING – VISIONÄREN FRÅN RÅÅ. Det kändes angeläget för museet att göra en utställning om honom. Familjen Rausing och Tetra Pak har på olika sätt betytt mycket för museets utveckling genom flera generösa donationer, som gjort det möjligt att bygga ut och förbättra vår stolthet – Råå museum. Tetra Pak i Lund ställde välvilligt upp med material, och Åsa Rausing-Roos bidrog med bilder och fakta från Rubens uppväxt på Råå. Åsa, stort tack för allt du bidrog med! Invigningen förrättades av Kirsten Rausing, Ruben Rausing's barnbarn.

Övriga sommaraktiviteter

Det har sedan flera år blivit en fin tradition att Malmö Modellbåtklubb kommer till Råå lördagen före midsommar. I år var även Råå Modellbåtklubb och Vallensbäcks Modellskepp Klubb med. Vädet var strålande, och dessa fantastiska entusiaster uppskattar att få komma hit och köra med sina båtar i ån. Naturligtvis uppskattar museet deras deltagande. Det är alltid många – unga som gamla – som går på kajen och beundrar dessa otroligt välbyggda modellbåtar. All tre klubbarna är naturligtvis redan inbjudna till nästa års evenemang.

En solig lördag i juli var det dags för Fiskelägets dag. På kajen längs fiskebåtarna fanns olika aktiviteter, och som vanligt kom mycket folk och besökte museet, där det var sommarmarknad, försäljning av kaffe eller om man hellre ville köpa korb med bröd.

Under sommaren har museet haft ett stort antal besökare, bl.a. en hel del barnfamiljer. Det är viktigt med aktiviteter, som lockar de yngre. Undervattensvärlden mellan Jäntan och Golden Lady är under ständig utveckling för att hela tiden bli bättre. Nya barn- och skolprojekt planeras och detta arbete görs av skolgruppen. Det är viktigt att barn skall få en positiv upplevelse av ett museibesök, och belåtna barn/skolbarn genererar fler vuxenbesök.

De uppskattade söndagsaktiviteterna kommer att fortsätta. Vad som är på gång finns i slutet av denna tidning och alltid på museets hemsida www.raamuseum.se.

Råå museum för fiske och sjöfart är en viktig mötespunkt för allt fler Råå-bor. Låt oss hjälpas åt att göra denna mötesplats än bättre. Vi ses på museet! Välkomna!

Hans-Ingvar Green
Ordförande

Råå museums styrelse
Hans-Ingvar Green, ordförande
Lars Wallin, vice ordförande
Gunilla Kittel, kassör
Ulf Swanstein sekreterare
Elsa-Lena Ryding
Britt Siversson Holmén
Lisbeth Råvik
Lars-Erik Mattsson
Rutger Lindblad
Ingrid Högberg
Rolf Jonasson

100 år som helsingborgare

Stor uppslutning kring vår aktivitetsdag i och utanför museet.

Kommunstyrelsens ordförande Peter Danielsson berättar om inkorporeringen 1918 och Råå museums ordförande Hans-Ingvar Green lyssnar uppmärksam. Tre fiskardamer leder därefter allsång till "En påg från Råå".

Intresserade åhörare.

Ingrid Högberg och Mona Green i förgrunden. Inger Hall Persson virkar och Birgitta Wigrup-Jonasson knypplar i stugan.

Lena Tapper i försäljningstagen.

Erik Ryding med garn i ett tru på en rullebör.

Dragspel för barnen.

Nils Pålsson jobbar med garn.

Nisse Gustavsson från Karlskrona med marint hantverk från Nisses Sjömansbod.

Elsa-Lena Ryding med tidstypisk barnvagn.

Inga-Lena Stelzer förbereder mattvätt.

Ragnar Thornberg informerar om fisket förr i tiden.

Rutger Lindblad och Gunnar Kittel steker fiskburgare.

Hans Backe i maskinhallen.

Carin Frost skrubbar mattor.

Wasa och bröderna Sandberg

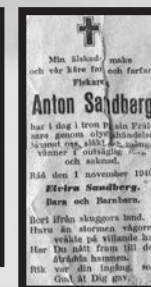
*En olyckshändelse i hårt väder 1940 drabbade tre
fiskarbröder från Råå. Hur kunde det ske?
Vad hände sedan med familjerna?*

Den strandade Wasa 1940.

Familjen Sandberg och kvassen

Wasa

Rotesoldaten Carl Sandberg föddes år 1800 i Ystad. Han kom att bosätta sig på Pålstorp och arbeta som repslagare. Yngste sonen Anders Peter Sandberg blev fiskare och gifte sig med Hanna Andersdotter från Råå. Paret fick sex barn. Tre av sönerna, Karl Metodius född 1875, Anton Julius född 1877 och Olof Kristoffer född 1884 beställde en fiskekvass på Petter Nilssons varv. De ägde en tredjedel var. Bröderna hade sparat och lånat och kunde 1905 ►

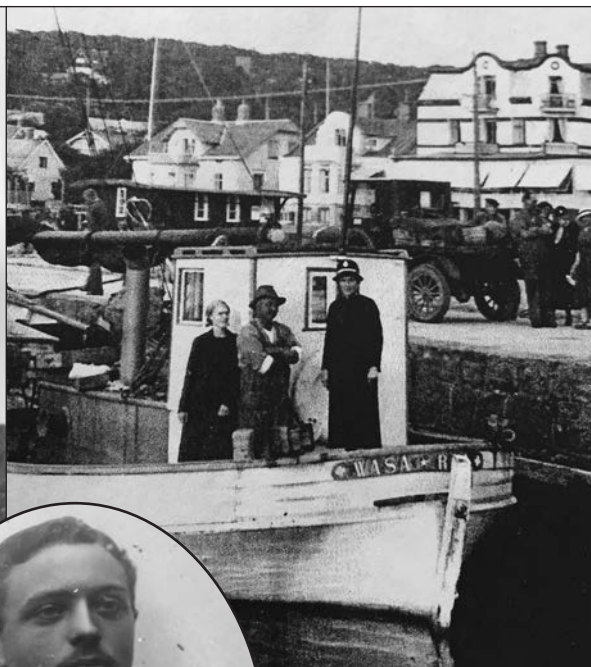

Anton Sandbergs familj
fick begrava honom
året efter.
Carl återfanns
aldrig.

Olof Sandberg ca 1943 i vegamössa och capsteintröja.

Elvira och Anton Sandberg och dottern Helny med Wasa i Mölle.

Anton Sandberg i yngre dagar.

glädja sig åt sin Wasa med segel, fotogenmotor och åtta kojplatser i skansen. Wasa förseddes med full gaffelrigg; storsegel, foc, klyvare och toppsegel. Den är kravellbyggd, d.v.s. slät och inte som de flesta träbåtar byggd med överlappande bräder (klink). Enligt Jan Davidsson fick Wasa dubbla ställ segel, ett för svårt väder och ett för gott. De skaffade garn, närdingar och långrev för krokfiske från Otzen i Sneckersten. Resten av utrustningen kunde köpas i Råå Handelsförening. Wasa fick beteckningen HG 622. Den var 11,5 m lång och 5,4 m bred. Dammen (utrymmet med små hål i skrovet så att sjövattnet kunde cirkulera och fisken överleva) hade plats för sex ton levande fångst. En udda detalj är att år 1922 sågades Wasa mitt itu och förlängdes med 1,5 meter för att få ännu bättre plats för

stora fångster. En modell av kvassen finns att beskåda rakt innanför museets entré.

Karl och Anton var gifta småbarnsfäder, Olof ännu en ung man på 21 år. De fiskade ofta i södra Kattegatt med 4-5 man ombord och kunde ligga ute några dagar till uppemot två veckor. När dammen var full av fisk kunde man lämna över fångsten till danska eller svenska uppköpare som kryssade mellan fångstplatserna. Annars seglade man fångsten hem till Råå eller Helsingborg, i vissa fall till Varberg, Halmstad eller Köpenhamn. Redan som-

Kvassen Wasa före och efter förlängningen 1922

maren 1905 råkade bröderna ut för svårt väder utanför Anholt, ett äventyr som beskrivs av Jan Davidsson i boken "Det gamla fiskeläget". De klarade livet och båten den gången men blev av med en hel del redskap.

Olyckan 1 november 1940

Trettiofyra år senare gick det sämre. Wasa hade hämtat en full last av torsk i Skälderviken. Det var bråttom att transportera hem all torsken. Hade man väl mycket fisk i dammen kunde hålen täppas till och fisken dö. På däck låg fisk som de hade fått upp tidigare. Där låg också garnen och alla linorna som höll dem, vadlinorna. Bröderna, nu i 60-årsåldern, var oerhört erfarna fiskare. De hade en strikt arbetsfördelning ombord: Olof körde båten, Anton lagade maten och Karl hade hand om redskapen.

När de gav sig iväg från Skälderviken ska det ha blåst en sydlig bris. I närheten av "Kullanäsan" ändrade den sig mot sydväst och blev starkare. När de kom

väster om Kullen blåste det från västnordväst och ökade mot storm. Sjön blev väldigt hög efter det att vindriktningen ändrades, och storseglet sködade, d.v.s. det fick en reva eller rämnade. Då gällde det för Olof att fortsätta köra (motorn var ganska svag) medan Anton och Carl bärgade seglet och surrade fast det. Olof stod förstås i styrhytten, men de andra två som var utomhus blev genomblöta. För att slippa få mera vatten över sig ställde de sig i lä bakom styrhytten. En jättevåg bröt över aktern och tog med sig de båda bröderna och vadlinorna som låg på däck. Olof såg sina bröder gå överbord och slog back. Vadlinan hade då snott in sig i propellern och båten gick inte att köra. Olof kastade ett par frälsarkransar i vattnet, men fick till sin förtvivlan se sina bröder försvinna ner i djupet.

Olof Sandberg lät Wasa driva mot land och hon strandade norr om Höganäs. Han tog på sig två livbälten och kastade sig i sjön. Vågorna förde så småningom in honom, nerkyld och eländig, till stranden. ►

Elvira och Anton Sandberg med dottern Evy.

Där hade människor sett hans belägenhet och förde honom snabbt upp till läns-sjukhemmet Margreteberg, som låg ett hundratal meter från stranden. Han togs om hand av en doktor Olofsson, som råkade vara på besök på sjukhemmet just den dagen.

Vi vet inte vad Olof tänkte och kände i den stunden. Sorg naturligtvis, och lättnad över att ha överlevt, men var han kanske också arg på vädrets makter? Oroade han sig för vad familjen skulle tänka om hans egen insats? Människor som klarar sig undan en olycka där andra dör känner ofta en obefogad skuld; plågades Olof av dåligt samvete? Efterlevande barnbarn har aldrig hört något om detta. Man talade inte gärna om olyckan i familjerna. Karl Sandbergs sonson Karl Gustav har sin egen idé om var felet låg. "Hade de gått längre utifrån land, så var där inte den sjön. De har kommit för nära Kullen. Där var ju bakvannet och då blir sjön mer spissig. Den är otrev-

lig då." Ingen vet vad som var möjligt och vem av bröderna som tog besluten om att segla och om kursen. Troligen alla tillsammans; de var ju ett väl intrimmat team. De blev offer för olyckliga omständigheter.

En bekant till Olof Sandberg, löjtnanten Otto von Bahr, flög med sin gyrokopter över olycksplatsen och fotograferade den strandade båten. (En gyrokopter har en flygplanskropp men startar och flyger med hjälp av en rotor.) Wasa bärgades av Malmös bogserbolag "Röda Bolaget". Harald Sandberg, bror till Kalles far Arvid, var med. Wasa var i hyfsat skick trots allt. Andra världskriget pågick, och militären rekvirerade Wasa och använde henne som bevakningsbåt i hamnen och sundet. Hon målades då över med grå färg. Efter kriget såldes hon till familjen Kjellberg i Torekov där hon i många år gick med turister till Hallands Väderö.

Hur gick det för familjerna? Vi har talat med tre av barnbarnen, Karl Gustav Sandberg, Mona Kinnhöv och Lars Thomasson.

Karl Sandbergs familj

Karl Sandberg efterlämnade maken Anna och sönerna Harald, Olof och Arvid.

Karl Gustav (Kalle) Sandberg är son till Arvid och var fyra år gammal när hans farfar omkom. Kalle minns sin farfar sittande på en soffa, och att han hade choklad i bröstfickan. En snäll farfar! Vi kan notera att endast en man i generationen efter Karl, Anton och Olof blev fiskare – det var Arvid Sandberg. Kalle gick i sin fars fotspår, började tidigt fiska, men tvingades sluta som yrkesfiskare så småningom av hälsoskäl. Han är fortfarande fritidsfiskare till husbehov. Det Kalle annars särskilt minns är att hans farmor berättade att hon fick veta om olyckan när hon var på väg att handla. Hon kom gående förbi "kolagåren" vid Batteritorget, där ett par

damer stod och pratade. En sprang fram och frågade vilka det var som omkommit. Det blev en chock, för familjen hade inget fått veta. Under Kalles uppväxt diskuterades inte olyckshändelsen, inte så att barnen hörde i varje fall. Farfaderns kropp återfanns aldrig. Kalle tänker att han fastnat bland en massa vadlinor i havet. Familjen tog farväl vid en minnes-stund i Raus församlingshus.

Anton Sandbergs familj

Anton lämnade hustrun Elvira och sex vuxna barn, Annie, Ruben, Artur, Helny, Evy och Frans. Mona Kinnhöv är dotter till Evy, gift Johansson. Mona var som barn mycket i sin mormors hus på Kapgatan 4. Mormor Elvira verkade aldrig ha hämtat sig efter Antons död. Mona minns hur hon satt i sin gungstol och sörjde och sörjde och sörjde. "Jag vill till min Anton", sa hon. Gudstron var stark i hemmet på Kapgatan och Elvira var säker på att få återse sin man. Lugn och frid är de ord som Mona förknippar med sin mormor. "De sista åren av hennes levnad var hennes ande närmare himlen än jorden" skriver en kamrat från kåren i hennes dödsruna.

Trots all sorg, och att mormodern på ett sätt inte var riktigt närvarande, var hemmet en glad samlingspunkt för familjen. Det var en atmosfär av värme och omtanke. Äldsta dottern, Monas moster Annie var ogift och bodde hemma, och alla kom på söndagarna och träffades där. Det som gällde var Fisket, Familjen och Frälsningsarmén. "Det kretsade kring det och för min del söndagsskolan och gå på de här mötena och sången." Anton Sandberg var fanjunkare och Elvira var soldat, och det blev också två av döttrarnas liv och nästan Monas mammans också. Det möte i Frälsningsarmén, som blev Antons sista, avslutade han med ett nämna att

yngsta dottern Evy, Monas mamma, nästa gång skulle genomgå en invigningsceremoni. Det blev ingen nästa gång för Anton. Ceremonin blev inte av. Moster Annie var strängmusikant och söndagsskollärare. En av de yngre systrarna, Helny, var också djupt engagerad i Frälsningsarmén. Helny tjänstgjorde på olika håll i Sverige och uppnådde brigadörs rang. Ruben och Artur gick till sjöss medan Frans som var yngst verkar ha stannat i land.

Elvira Sandberg hade för vana att sitta hos sin syster Frida Mattisson på Varvgatan, nära hamnen, och lyssna efter dunkandet från Wasa när hon kom in. Fiskarhustrurna kunde ofta känna igen ljudet från männens båtar. Den 1 november 1940 kom Wasa aldrig. Istället kom så småningom ett par poliser till Kapgatan och informerade om vad som hänt. Monas moster Helny fick höra om faderns död på ►

Elvira Sandberg de sista åren.

Olof Sandberg i pensionärsbåten "lilla Wasa".

riksradion. Kommunikationerna gick inte så fort på den tiden och hon hade väl inte nåtts per telefon. Alla samlades sedan till en minnesstund utan den döde.

En andra begravning

Ett år senare kom emellertid en ny fas i sorgearbetet för familjen. Då hittades enligt en lokaltidning ett lik på stranden mellan Lerberget och Mölle. "Den döde hade nått så långt i upplösningstillstånd att identifieringen måste sökas av kläderna, som bestod av blåställ, skinnväst, tröja och gummistövlar. Således en typisk utrustning för fiskare." Anhöriga kunde avgöra att den döde var Anton Sandberg. Vilka som fick utföra identifieringen vet vi inte. Det blev en ny begravning, denna gång på Råå kyrkogård. Kontraktsprosten Bergström höll griftetalet över orden i Uppenbarelseboken 31:13 "Och havet gav igen de döda som voro däri". Mona tror att

det var bra för familjen att kroppen hittades och att man fick en grav att gå till. Inte heller i hennes familj talades det mycket om det som inträffat, de ville nog inte riva i såren. De tre familjerna umgicks inte särskilt mycket.

Olof Sandberg och lilla Wasa

Olof kom hem till sin Alma och döttrarna Hanna och Ally. Lars Thomasson är Allys son. Lars var mycket med sin morfar. Han minns hur det byggdes en mindre fiskebåt i trädgården. Det var en "pensionärsbåt" och den fick heta Wasa den också. Kalle minns när den sjösattes ca 1949. De fick ta håll i staketet mot Råå hotell och så drog man båten på en vagn ner till hamnen. "Lilla Wasa" hade tändkulemotor. Lars fick lära sig att starta den och när han var 13 år fick han förtroendet att gå ut med den själv. När Olof Sandberg blev gammal sålde han lilla Wasa till Gunnar Jönsson,

som varit Råås siste lots. Gunnar Jönsson hade omplacerats till lotsstationen i Helsingborg och bodde i Ramsjöstrand. Namnet Wasa togs även över av Berend (Bent) Ries, som gift sig med Britt Sandberg, ett annat barnbarn till Anton och Elvira. Bent Ries hade kommit med kolbåten från Tyskland och blev med tiden en framgångsrik ålafiskare med en stor fin båt.

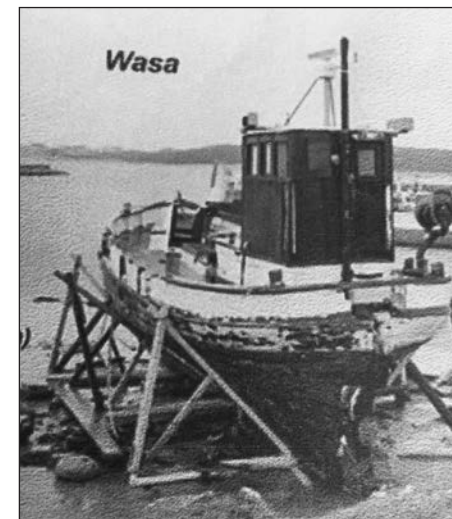
Mera om Olof Sandberg

Lars berättar om sin morfar, att när man var där och åt reste man sig upp o sa "tack för maten". Då kontrade morfar alltid med: "Jaja, det dog sme'ns katt av." Lars förstod inte på årtal vad sme'ns katt hade med maten att göra.

Kalle kommer ihåg att när Olof var äldre och skulle ha fisk så kom han ner och sa: "Kan du ta en torsk till mig på 4-5 kg?" Ja, det gjorde Kalle och körde upp med torsken till honom. Och hade bara rensat den. Då sa farbror Olof: "Du ska strupskära den, när du får opp den levandes, och skära å rumpan. Kom inte å försök o kom med en torsk som har dött!"

Lars minns att när morfar hade slutat att fiska och sålt lilla Wasa, var de hos Lars föräldrar på julfest. Det var alltid klockan ett på julaften; då skulle man ha torsk. Man när torsken kom på bordet tittade morfar på Lars far, och så sa han: "Var har du fått tag på den torsken?" (Den var ju jättegod tyckte Lars.) Far sa att han hade köpt den i hamnen. Nä, nä, nä, det gick morfar inte på. Till slut fick far och mor bekänna att de hade köpt den i november och att den hade varit frusen. Då sa Olof: "Jaja, jag tyckte väl den smaka lite konstigt."

Olof Sandberg var mycket händig och byggde ett flertal fina båtmodeller till vårt museum, förutom Wasa bl.a. kvassen Bore som var den första som fick motor. (Bores propeller finns i original på museet.) Olof

Wasa inför restaurering.

omnämns i flera tidningsartiklar om båtmodellerna, och var intendent vid Råå Museum för Fiske och Sjöfart när detta låg vid Kustgatan.

Wasa får nytt liv

Efter åren som färja till Hallands Väderö har Wasa legat i Torekovs hamn i flera år. Den sjönk flera gånger. Under stormen Sven stod den på land. Hamnen översvämmades och bockarna flöt iväg så att båten välte och skadades svårt.

Ägaren planerade då att låta hugga upp båten, som skulle hamna i smådelar på en återvinningsstation. I det läget fick Mattias och Martin Ravanis höra talas om Wasa och dess historia. Bröderna Ravanis har stor erfarenhet av att renovera gamla båtar. De har letat upp och räddat flera av Skånes äldsta båtar. Nu ska Wasa bit för bit ersättas med nytt material och målet är att hon ska kunna segla igen. Wasa är Sveriges äldsta bevarade seglande fiskebåt.

Elsa Lena Ryding och Ragnar Thornberg

Källor: Jan Davidsson: Det gamla fiskeläget, Signum 1978. Intervju med Karl Gustav Sandberg, Mona Kinnhöv och Lars Thomasson. Bilder och tidningsurklipp i familjens ägo.

Möte med en Rååprofil Nils Sigurd Pålsson

Klassresa, försökte en journalist på Sydsvenskan hävda då det var dags för en födelsedagsintervju med Nils Pålsson inför 95-årsdagen i somras. Fiskaresonens "resa" från Nedre Läget till framgångsrik företagsman, drivande föreningsentusiast och välbeställd direktör väckte intervjuarens nyfikenhet. Visserligen är det fortfarande Nedre Läget som gäller, men vad var det som hände under de mellanliggande åren?

– Någon klassresa är det inte tal om, förklarar Nils Pålsson. Något finare än fiskare kan man inte bli. Fisket, såväl fisk som fiskare, betyder mycket för mig och har betytt oerhört mycket för vårt samhälle.

Dags för samtal

Vi sitter vid mitt köksbord, ämnet är Nils Pålsson, och vårt samtal ska leda till detta porträtt av en av Råås verkliga profiler. Vi har suttit så här många gånger under åren, ofta på museet eller hemma hos någon av oss. Nisse är och har varit min stora kunskapskälla inom ämnet Råå och utan honom och hans berättarglädje hade innehållet i vår museitidning, under de år den var mitt ansvar, blivit väldigt magert.

Han har berättat om "gubbarna vid hamnen", fiskarhustrurnas tunga arbete, om "töserna/biträdena" i Handelsföreningen, ungdomarna i Pingisklubben, Åkrokens IF, pojkbuss, lärare och jämnåriga kamrater. Han har ibland berättat om sitt

långa yrkesliv, om spännande affärer, intressanta människor. Och så förstås de där skrönorna, de som jag inte skulle få återberätta. Men nu är det bara ett ämne som gäller – Nils Sigurd Pålsson född 23 juli 1923, son till Paul Pålsson och Signe Teresia född Knutsson.

Sommaren 1923

Signe och Paul Pålsson hade gift sig i december 1913 och bosatt sig på Nedre Läget. Paul tillhörde en barnrik familj med rötter i de tidiga Rååsläktorna och hans föräldrar Anders och Bengta bodde där Patrullgatan och Fiskaregatan möts. Signe Knutsson hade sina rötter utanför Läget.

Sommaren 1923 väntade Signe parets andra barn. Äldste sonen Anders var sex år, född 1917. Ytterligare ett barn hade fötts under äktenskapet, men avlidit.

Elsa Lena Ryding skrev i förra höstens museitidning om barnmorskan Kjersti Karstrup och hon läste då flera års barnmorskejournaler för Råå och Raus. Tack vare Elsa Lenas forskning får vi veta vad som hände den 23 juli då barnmorskan Kristina Magnusson i gryningen kallades till Patrullgatan 16.

Av journalen framgår bland annat att Signe Pålsson var 37 år och att hon förlöst 2 gånger tidigare. Klockan 14.10 föddes en "levande fullgången gosse". ▶

Han kan sitt Råå, hans engagemang för hemorten är genuint. Han är en mångkunnig berättare, något av en skrönornas mästare. Han minns ett annat Råå, ett samhälle där alla inte var lika, men där alla kände alla på ont och gott. Nedre Läget är hans Rike, där föddes han, dit återvände han. Han är vår Nestor, han fyllde 95 år i somras. Möt Nils Sigurd Pålsson – Nisse!

Sill i garnen. Anders och Paul Pålsson utanför familjens fiskebod vid kajen.

1913 byggdes Saga på Bernhard Pålssons varv. Här på sin plats vid kajen nedanför Patrullgatan.

Allt normalt. Men det finns en anteckning om en "förlösningsooperation" och att doktor Lund tillkallats. Någon har senare tillagt "Kvinnan dog 14 dagar efter."

I dödboken finns noterat att dödsorsaken var hjärtfel, kan vara medfött eller förvärvat, det finns också notering om njursvikt, som kan ha haft flera orsaker.

Den nyfödde gossen döptes den 16 augusti till Nils Sigurd Pålsson, faddrar var Signe Pålssons bror Hugo Knutsson och hans hustru Inez.

En hustrus och moders död var inte endast en känslomässig förlust, det var också en arbetskraft mindre, ofta den som hållit samman hushållet och har även haft flera arbetsuppgifter relaterade till makens/fiskarens arbete. Rengjort och lagat nät, agnat krok, packat matlådan, fostrat barnen osv.

Paul Pålsson hade sin stora familj i grannskapet. Den skulle bli viktig för honom och sönerna.

Fiskarfamiljen Pålsson

Innan vi fördjupar oss i Nisses uppväxt och tidiga skolor talar vi först om det viktiga fisket, den näring som födde

och periodvis gödde många Rååbor.

– Fars släkt var fiskare på Råå sedan generationer, berättar Nils under vårt samtal. Tillsammans med två nära släktingar, äldre brodern Sven Petter och farbror Göran Petersson gift med faster Pilla, fars äldsta syster, köptes Saga, en rejäl däckad fiskebåt.

– Saga byggdes på Bernhard Pålsson båtvarv 1913. Bernhard var fars och farbror Svens bror. Han hade startat sitt båtvarv 1910, först ett mindre varv inklämt mellan Sven Nilssons och Axel Gustafssons varvsbyggnader nere i hamnen, men efter några år byggde farbror Bernhard nytt varv på andra sidan ån. Hans däckade fiskebåtar, öppna livbåtar och andra arbetsbåtar, var efterfrågade.

Saga, som tillhörde de tidiga byggena, var ett praktexemplar. Nisse blir entusiastisk men också berörd, när han berättar.

– Under åtta decennier tjänade hon familjen på bästa sätt. Först far, farbror Sven och farbror Göran, men för mig är det framför allt min bror Anders, och far förstas, som jag förknippar med henne.

Saga hade ett lite annorlunda båtliv också. Hon var inte "bara" fiskebåt. 1943

var Anders och far engagerade i de dramatiska oktoberveckor då tusentals danska judar tvingades fly till Sverige. Senare på 40-talet och 50-talet blev Saga omtalad i lättsammare sammanhang, varje höst när tonfiskeriet gick till vilse fiskeentusiaster följde med ut. Det var ett efterfrågat nöje, Till och med gamle kungen, Gustaf VI Adolf, stor fiskeentusiast, deltog i det fisket.

Sagas "systerfartyg" Jäntan finns på Råå museum, ombord finns också utrustningen från tonfiskeriet och bilder från bl a kungens fisketur. Gå ner och titta.

Vänner och släktingar, Erik Nilsson var båtbyggare på Råå Båtvarv, här i museets båthall tillsammans med Nils.

Saga då? Vad hände med henne?

– Ett par år in på 1990-talet tackade hon för sig och gick till botten i Öresund, utanför Kronborg. Min bror Anders, som för tillfället var ensam ombord räddades i sista stund.

Faster Hanna och farbror Janne

Det är alltför lätt att fastna i fiskets historia. Jag vill så gärna att Nisse ska berätta om vad han minns och hört berättas om de tuffa tiderna från ca 1920 och fram till det sena 30-talet då Råå-fisket hade stora problem. Men nu är det Nils Sigurd Pålsson

som detta ska handla om. Alltså tillbaka till 1923.

Faster Hanna! Nisse återkommer ofta till faderns yngre syster Hanna och hennes man Janne Persson. De bodde på Ostindiegatan i ett så kallat parhus. Nils Jonasson, som hade båt tillsammans med Janne Persson, bodde med sin familj i det andra huset.

Det var faster Hanna som tog hand om den nyfödde brorsonen och hon och hennes man kom att betyda mycket för Nisses uppväxt, hans skolgång och hans möjlighet att få fortsätta till läroverket.

– Jag bodde hos faster Hanna, främst när jag var riktigt liten, men jag tillbringade mycket tid där och den trygghet som den familjen gav mig, gör mig fortfarande röd, nu när vi talar om det.

Faster Hanna och farbror Janne hade en dotter Linnea, senare gift med Gustav Råvik. Hon var äldre än jag, men jag minns min kusin med värme, och har kontakt med hennes dotter Gunnel i Kalmar

Min bror Anders har alltid betytt mycket för mig, som yngre bror beundrade jag honom och såg upp till honom. Vi bröder stod nära varandra under alla år även när jag arbetade och bodde i t ex Bromölla och Malmö.

Skolåren och vännerna

– Du var förstås duktig i skolan, påstår jag. Och självklart får jag medhåll. Efter två år i den så kallade småskolan var det dags för det vi idag kallar mellanstadiet och då trädde den omtalade magister August Chronqvist in i Nisses liv.

– Chronqvist var en bildad man och svenska språket var viktigt i hans undervisning. Vi fick läsa högt och lära oss utantill. Än idag kan jag många av Gustaf Frödings dikter utantill och jag tror att jag har allt som Fröding publicerat i mina bokhyllor. ►

Nils Pålsson som "omslagspojke" på Museitidningen hösten 2007. Bussarongen på och Madäskan i fast grepp.

Det där med Nisses förmåga att oförberedd (tror jag i alla fall) hålla långa rimmade tal på museets julfester och till smickrade värdinnor är välkänt och beundrat av oss som fått vara publik.

– Ja, det har jag haft stor nytta av även i mitt arbetsliv eller kanske mest i den representation som ofta ingått i olika befattningar, instämmer Nisse. Matematik var ett annat favoritämne och så idrott förstås.

– Vilka jämnåriga barn var du kompis med under de tidiga skolorna, undrar jag. För några år sedan vandrade jag genom Nedre Läget med Nisse för att få veta vem som bodde var, när han var barn. En vandring för museitidningen. Jag tror att han kom ihåg alla och kunde berätta något om de flesta. Även skrönor som jag inte fick skriva om...

Men nu är det dags för klasskamrater och lekkamrater.

– John Pålson "Blås" förstås, Johan

Olsson, Hasse Liljekvist, "gudabenådad" löpare, Winni Björk, på Kapgatan, Gertie Knutsson, John "Todde" Johansson, Curt Persson, Birgit Tapper... Snabbt får jag ett femtontal namn.

John "Blås" var Nisses granne under ungdomsåren. Johns familj bodde i Patrullgatan 20 innan den flyttade till Långgatan 20. Nisse och John följdes senare åt till militärtjänsten och Nisse har förstås flera goda minnen av deras vänskap och bravader under de åren. Flera av de andra vännerna under uppväxten, främst de som bodde på Nedre eller möjligen Övre Läget, blev livstidsvänner och återkommer ofta i våra samtal.

– Hur var det med ert förhållande till vuxna då? Var ni rädda för dem, skvallrade de till din far om ni busade?

– Vi hade respekt för vuxna, men rädda för dem, nä. Vi var ju busiga också och som barn är man ofta medveten om vilka

man vågar busa lite extra med. Och visst, en del äldre gillade väl inte oss pojkar. Man minns flera med glädje och glömmer andra.

Om jag säger "Skubbe" till dig, vad säger du då, undrar jag?

– Usch den "rälje" gubben, han ljög om mig för min far, som blev arg på mig. Men jag fick upprättelse.

Vägen till vuxenlivet

Du lämnade Råå Södra efter 6 skolor och fortsatte till Läroverket. Hur var det i mitten av trettio-talet, var det fortfarande lite ovanligt att barn till fiskare gick till läroverket?

– Det var nog vanligare att man gick sina sju år och sedan gick ut i arbetslivet, men tack vare faster Hanna och farbror Janne kunde jag fortsätta till läroverket och sedan till Handelsgymnasiet. Dom uppmuntrade mig att läsa vidare. Handelsgymnasiet blev avgörande för mitt framtida yrkesliv. En handelsstudent kunde gå direkt ut i arbetslivet och jag fick anställning på AB Tretorn, gamla Gummi-fabriken, som många sa. Man talade inte så mycket om marknadsföring då, men man kan väl säga att det var en kombination och ekonomi och säljaktiviteter.

– Jag hann ju knappt börja mitt arbete för-rän jag och mina jämnåriga blev inkallade till militären. Andra världskriget bröt ut 1939 och 1941 blev det riktigt allvar även för oss. Beredskapstiden inleddes. Vi var inkallade under fyra år. Sedan återvände jag till Helsingborg och Tretorn, som ju var ett stort och viktigt företag. Vi hade mycket internationella kunder och det uppskattade jag. Resor och förhandlingar med utländska köpare det var positivt. I de sammanhangen kände jag mig "hemma" och lyckades med många goda affärer.

Jag var kvar i tio år på Tretorn, men kände sedan att jag ville pröva något nytt.

Jag hade träffat Edith, min blivande hustru, på Råå Hotell och vi gifte oss 1948. Edith var född i Blekinge men var upp-vuxen i Raus. Hon var blond och väldigt söt.

1953 lämnade jag Tretorn och vi flyttade till Bromölla och Iföverken. Men efter några år lockade Skåne och Helsingborg. Edith och jag, nu med två barn, Mats och Gunilla, flyttade tillbaka till Helsingborg, så till Råå, vi bodde på Narvagatan en kort tid, men flyttade snart till Malmö där vi bodde i 3 år. Innan vi återvände till Råå.

1964 kunde vi köpa vi Patrullgatan 2. Drömhuset för oss.

Nedre Läget, bästa platsen, granne till hamnen och båtarna. Far levde fortfarande och min bror Anders med familj bodde nära oss.

Huset är byggt 1841 enligt årtalet på trapppracket. Hit flyttade Ola Andersson med tillnamnet "Kulsén" – han kom från Kullabygden. På Läget sa man "Kullt-se". Räckets initialer OAK står för denne man som snart lämnade huset. Här har bl a varit Sven Göransson Specerihandel med Skeppshandel. Husets historia får vi ta en annan gång.

Framgångsmannen

Dags för den framgångsrike affärsman-nen, direktör Pålsson!

Genast blir Nisse lite mindre spontan, visst vill han berätta, självklart är han stolt över vad han uppnått. Inte "bara" en Rååprofil utan också den välkände "Nisse" i det Sydsvenska näringslivet.

Jag blir påmind om samtal som vi har haft inför artiklar om gamla Rååbor till Museitidningen. Han berättade gärna goda skrönor, men avslutade alltid med orden – det får du inte skriva. Men nu ska jag berätta en skröna om Nisse, en som säger mycket om fiskarsonen och direktören Pålsson. ►

Jerry Svensson på Kustgatan hade flyttat till Helsingborg i början av 80-talet. Jerry var en ung man i början av sin karriär och arbetade inom ett stort textilföretag. Det var dags att lansera en ny kollektion med sportiga kläder, Jerry skulle ansvara för fotografering av plaggen. Platsen för fotograferingen var väl utvald, hamnmiljön i Råå.

Tillsammans med fotograf, modeller och kläder anlände den blivande Rååbon till kajen. Jerry kollade snabbt läget och mötte genast en bussarong-klädd fiskare som höll på att köra nät på en kärra.

Var det ok att ta bilder där? Javisst! Efter en stund kom fiskaren tillbaka och började ställa frågor. Vem ägde företaget, omsättning, resultat osv. Jaså har Mörstедt köpt det?

Samtalet fortsatte och snart hade Jerry fått köptips om goda aktieaffärer, väntade plus och minus. Märkligt. Är fiskare på Råå inte lite ovanliga?

Jerry ställde senare frågan till en Rååbo han kände. – Du måste ha mött Nisse!

Under ett antal år på 80-talet blandade Nils Pålsson sina olika alias. Fiskare på Råå och dynamisk affärsman. Något av en så kallad affärsängel som köpte problemföretag och sålde dem när utvecklingen vänt och värdet och stigit.

Sweden Boots och Kamas

Det är spännande att tala företagande och affärsvärld med Nisse, men vi enas om att Museitidningens sidtal innebär en begränsning. Lite får jag ändå veta. Företagsnamn droppas och namn, kända och mindre kända näringslivsprofiler kommer in i samtalet.

– Jag och Gösta Johnsson köpte ut stövelstillverkningen från Tretorn, den hade gått dåligt en tid, personal hade fått lämna. Tretorn stövel blev Sweden Boots, utvecklingen vände, jag sålde min del

Föredragshållaren Nils Pålsson på museet. Här handlar det om ålfisket på Råå. Obs dirigentstaven!

tillbaka till Tretorn som senare sålde det vidare.

– Du berättade en gång att du köpte ett konkursmässigt verktygsföretag som du lyckades väl med, vilket var det?

Kamas, menar du Kamas? Det var ett företag i Malmö som jag blev ombedd att köpa aktiemajoriteten i och det gjorde jag efter lite förhandlingar. Jodå jag sålde det med förtjänst. Har du hört om Rysslands-affären? Nä förresten den tar vi sen.

Nils börjar tröttna lite på alla frågor, men tillstår att han lyckades med ett antal rekonstruktionsaffärer. 80-talet var bra, delar av 90-talet också. Affärer kan man alltid göra bara man vågar.

Föreningsentusiasten

Det började redan i pojkåren – Åkrokens IF fotbollsklubben som alltid konkurrerade med Listorps IF var nog den första föreningen. Råå bordtennisklubb lockade flera Rååungdomar, Iris Persson Präme, Johan Olsson t ex. Nisse lyckades ordna så att föreningen fick låna lokal på Hörnan nuvarande Biblioteket. Råå IF förstås. Råå Båtklubb, RHSS...

Patrullgatan 16 var hem för flera generationer Pålsson. Idag bor Kalle Aulin och hans familj här. Det är han som tagit bilden av Nisses dotter Gunilla Kittel, dotterdotter Anna Kittel och barnbarnsbarnet August.

Snart spred sig Nisses intresse utanför Råå. Idrottsföreningar, men också föreningar och klubbar med näringslivet i sikte. Så alla uppdrag i föreningsstyrelser, bankstyrelse, företagsstyrelser...

Finns det någon förening på Råå som du inte är medlem i? Det tror jag inte, svarar Nisse. Biblioteket Vänner, SPI, Båtklubben ligger mig varmt om hjärtat. Råå Fiskarförening, Råå Museum förstås som alltid engagerat mig. Jag missar sällan något evenemang där och har ju själv fått hålla många föredrag om fiske och om Råå. Föreningar är viktiga både för ungdomar och när man blir äldre.

Under åren när jag lyckats väl med olika företagsaffärer föddes tanken på en stiftelse för att stödja föreningar, som har bra ungdomsverksamhet. Då bildades Edith

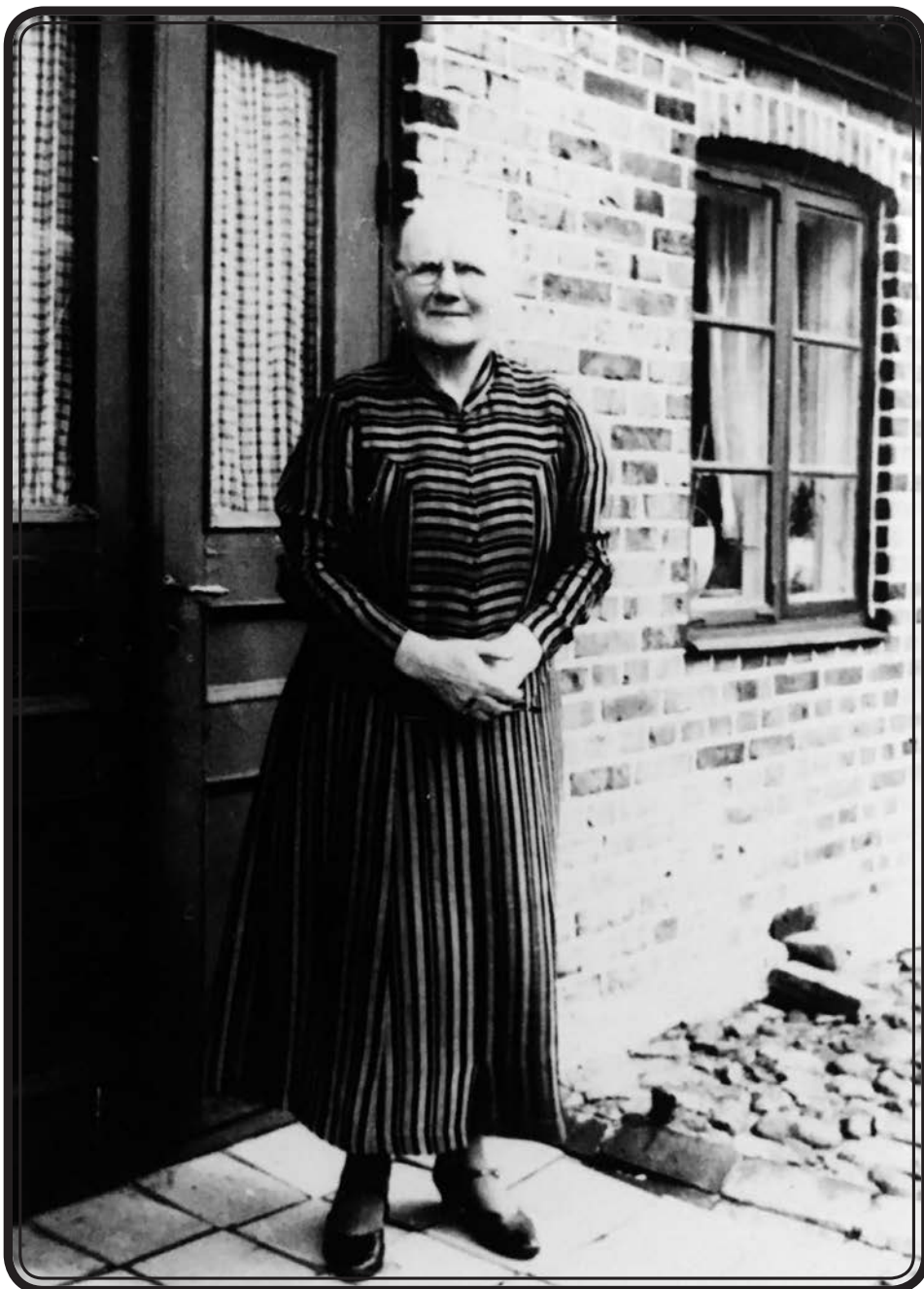
och Nils Pålssons Stiftelse. Vi satte in en större summa pengar och den har förräntat sig väl genom åren. Vi har kunnat dela ut rejäla summor till angelägna projekt.

2013 tilldelades Nils Pålsson Helsingborgsmedaljen. Han hade nominerats av Råå Båtklubb och det var inte minst hans engagemang för det lokala föreningslivet, för ungdom som gav honom denna välförtjänta utmärkelse.

Det finns mycket Nisse-historia kvar, han har hunnit med åtskilligt under sitt 95 åriga liv. Ska vi verkligen sluta här? Ja – för tillfället i alla fall.

Stina B-son Norling

Foto: Kalle Aulin, Museets arkiv och Johnny Bengtsson

Anna Persson framför sitt hem på Fiskaregatan 4.

En kvinnas liv på Råå —Anna Persson berättar

Nu är det 1880. Sillen går till. Anna är elva år och får ledigt från skolan i en hel månad i början på hösten. Hon måste laga maten åt alla som är sysselsatta med sillafisket. Bröderna, 14 och 16 år, fiskar förstas med sin far, och mor har så mycket arbete med garnen och redskapen att hon inte hinner ta fram alla måltider. Kanske är pigan också upptagen med detta. En treårig tös ska passas. Det ska bäras vatten varje dag, från grannens brunn till tvätt i köket i stora grytan, och från krogen i närheten eller från Rangströms till dricksvatten. Det ska eldas i spisen och diskas och hållas iordning. Två svin ska matas i svinburarna nere vid sjön.

Fröken Anna Persson levde hela sitt liv på Fiskaregatan 4. Hon intervjuades 1944 av Rut Liedgren från Nordiska Muséet. Rut Liedgren var utskickad tillsammans med fotografen Sandor Rosén för att dokumentera den gamla bebyggelsen på Råå och tillbringade två somrar med projektet. De bekantade sig med Rååborna och bad att få se och fotografera de äldsta

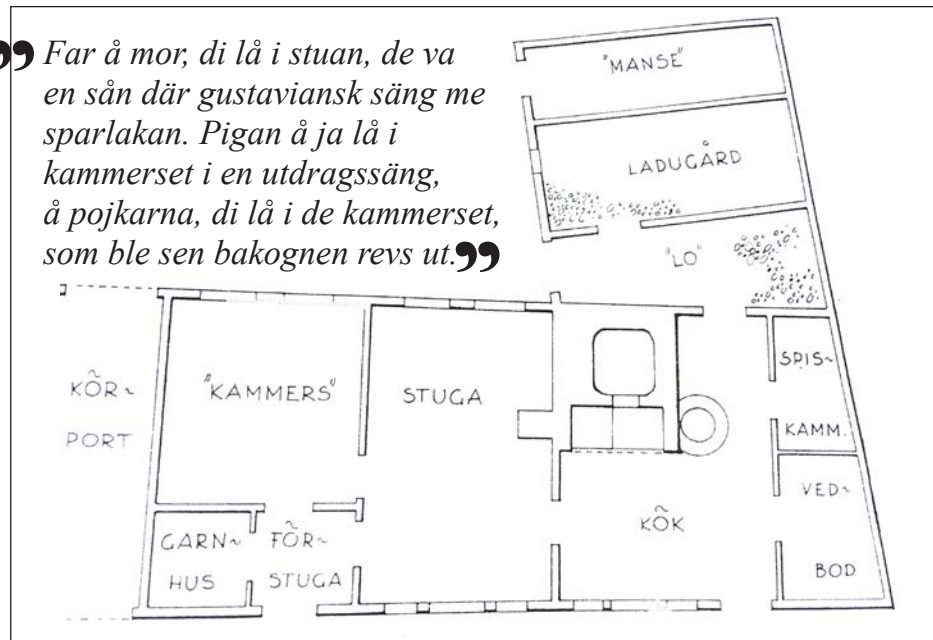
husen. Ett sådant var Fiskaregatan 4, förut betecknat Råå nr 11 enligt tomtedelningskartan från 1800. Här ska Annas mormors farfar fiskaren Sven Nilsson ha haft ett hus som förstördes under ryssbranden 1788. Fröken Liedgren intervjuade invånarna och skrev ner vad de berättade och stavade som hon tyckte att dialekten lät. Om Rut Liedgrens gärning se Musei-bladet nr 1 2000.

Anna Perssons familj

Annas mormors föräldrar Nils Svensson och Pernilla Pålsdotter fick nio barn varav sex tjejer blev vuxna. Deras dotter Bengta, Annas mormor, gifte sig med Nils Jonasson, också från Råå. Bengta och Nils fick elva barn, varav hela tio uppnådde vuxen ålder. En son, Carl Titon Jonasson, var kapten på barken Sigyn.

Dottern Petronella var näst äldst och växte upp hos morföräldrarna i huset på Fiskaregatan. Hon gifte sig med Per Olsson från Borgeby på Malmö Slätt. Per blev tidigt föräldralös och kom till Malmö, där han blev bekant med fiskaren Jonas Nilsson från Råå och så blev han fiskedräng. ►

”Far å mor, di lå i stuan, de va en sån där gustaviansk säng me sparlakan. Pigan å ja lå i kammerset i en utdragssäng, å pojkarna, di lå i de kammerset, som ble sen bakognen revs ut.”

Planlösningen Fiskaregatan 4 på 1870-80-talet.

Så småningom fick han det bättre ställt och hade en skuta som seglade på Göteborg och Halmstad. När han blivit osams med sin medägare såldes skutan och Per Olsson slog sig åter på fiske.

”De va inte titt ska ja säga, att di gifte sig me nån som va udäring inte. Å inte ens att di gifte sig hur om helst inom Råå heller. Nå, di skulle hålla sig te dom som va jämbördes. O, de va rentå genant, om di gifte sig me andra. Far va från Malmöslätt så de va inte lätt för honom å komma in i mors släkt. Förr gifte dom sig bara inom familjerna, de gick inte an annat. Men de vart ju rent galet ibland. De vart ju bara släkt alltsammans.”

Petronella Nilsdotter födde tio barn, varav bara fem blev vuxna. Anna Bertolina Persdotter/Persson föddes 1869 som barn nummer fyra och Anna nummer två. En tid-igare Anna blev bara tre veckor gammal. En bror var Anders Peter Pers-

son, fiskare och konstnär, beskriven i Museibladet nr 1 1999. Anna fick uppleva två småbröders död i barnsjukdomar och trettonåriga Idas död i tuberkulos. Hennes två äldre bröder samt två småsyskon födda på 1880-talet klarade sig. Annas lillebror var Janne Persson som gifte sig med Hanna Pålsson, syster till fiskaren Paul Pålsson, bekant för många av våra läsare. Janne Persson startade Fiskarnas Fiskexport tillsammans med ”Jonas på Vallen” (Jonas Nilsson) och dennes söner.

Huset på Fiskaregatan

Anna Persson är den kvinnliga informant som berättat allra mest om sitt hus och om sin barndom för Rut Liedgren. Annas mors morfar Nils Svensson lät bygga ett hus på tomten när han gifte sig med Pernilla Pålsson. När Anna var liten var det lerväggar och korsvirke och halmtak med ryggaträ och homeja (liten rundad

takkupa). Anna far byggde om lite då och då – det blev så småningom nya väggar, tak och fönster och en ny fasad.

Det var ganska trångt inomhus under Annas barndom. Per och Petronella låg i ”stuan” i en s.k. gustaviansk säng med sparlakan, d.v.s. en träsäng med ganska höga gavlar och med sängförhänge. De hade halm i sängen, en halmkärve gick åt när man bytte varje månad. Ovanpå låg lakan och en tjock bomulldyna. Till vardags användes bara underlakan men till ”fint” kunde ett överlakan också komma på. På dagarna bredde man täcken över sängarna. Mors täcke var av en vacker kretong, storblommig på gul botten och sängförhängena var i samma tyg. Runt täcke och sparlakan satt det röda och vita tofsar, och ovanpå sängen låg det två vita kuddar med mellanspets. Stiligt värre! I stuan fanns också ett slagbord och flera pinnstolar av omålat trä – de skurades regelbundet – och en skänk och en utdragssoffa med plats för tre mindre barn. När det kom främmande fick man bädda på golvet med mjuka dyner och kuddar. I taket satt två kramper med en hängande vagga för de minsta. ”...å när de inte hadde tid me dom, barnongarna, fick de ligga där å roa sig själv bäst di konde”.

Anna sov hos pigan i en utdragssoffa i ”kammerset” och bröderna i en annan kammare som blivit till när den gamla stora bakugnen rivits ut. Man hade många dyner av ylle och bomull för att hålla värmen eftersom det inte fanns någon eldstad i kammaren. I kammaren fanns också ett stort klädskaap för hela familjen. Man hade inte så mycket kläder dåför tiden. Vid en vägg i det kalla rummet stod en chiffonjé

Hål med rist.

Så här kan spisen ha sett ut. Interiör från artikelförfattarens hem. Kedelfod från Råå Museum.

med flera lådor. ”Till å me att jag hade en liten bror, som va döfödd, å han las i en låda i schiffänjén. De va på vintern. Där va han ju väl behållen.” Mitt på golvet hade man grävt ner en tunna för potatisen. Huset hade ingen riktig källare. Den rökta maten hängde på vinden. Köket låg ut åt gatan, utan förstuga. Där fanns en öppen spis med två hål med rist. Man ställde kittlarna på en ”kedelfod”. Man lade in ”bränne” från sidan. Ved köpte man i hamnen. Det flöt pinnar och träbitar i land och de lavades upp i rutor för att torka. Veden fick torka i kolhuset eller på vinden. ►

”...mor bruka låta fläsket stå och mosa och steka där. Då ble det så farlit gott, för allt saltet sjönk ju te botten.”

Kosthållning under Annas barndom.

”Först va de kaffe på morgonen. Mjolk, de va ju inte så mycke förr, för de fick vi hämta på landet.” Så småningom kom det flera mjölkaffärer på Råå. Till kaffet klippte man sockerbitar av ”kaksocker” ett socker av sämre kvalitet än det vita toppsockret. ”Sirapsmadar” gav lite snabb energi. På söndagarna fick de istället stora runda skeppsskorpor till kaffet.

Anna och hennes syskon fick en rejäl matsäck med till skolan, ”...smörgåsar me skinka, stora, å stora fläckastycken... Vi hade rast var timme i skolan, så vi åt gärna en smörgås i timmen.” Samtidigt väntade Petronella antagligen med en andra frukost till männen som kom hem med fisk, kanske havregrynsgröt eller rester från gårdagens middag. När skolan var slut klockan tolv fick barnen kaffe och smörgås, ofta ”sirapsmadar” igen.

I Annas familj åt man inte alltid middag klockan tolv, utan först framåt fyra ”när de höll på med garn å så vid fisket”. Till middag var det ofta fisk förstas, men även soppa med fläsk eller äggakaka. Petronella kunde sätta in ett fat av Höganäsfajans i ugnen för att värma upp fisk eller fläsk. ”...mor bruka låta fläsket stå och mosa och steka där. Då ble det så farlit gott, för allt saltet sjönk ju te botten.” Potatisen serverades oskalad från ett lerfat eller en skål och så hade man kniv att äta med. Anna fick äta med gaffel först i konfirmationsåldern. Förutom all den tunga maten

åt man mycket frukt. Petronella brukade köpa en kappa äpplen från landet och laga fruktgröt och soppor.

Innan läggdags serverade Petronella ofta rågmjölgröt med sirap och så dricka till eller ölsupa med bröd och kryddor. Korngrynsgröt, bovetegröt, mannagrynsgröt och risgrynsgröt förekom också. ”...de öste di opp i ett fat, o så hade man var sin ske. Å i mitten på grötfatet la di en smörklick eller sirap, som man doppa i.” Svagdrickan kom i ett ankare (en tunna med tapp-hål). Ett drickakrus stod liksom hos alla andra familjer vid dörren, så att alla kunde dricka när de kom in. Anna observerade att många drack vid örat, för de trodde att ingen annan hade druckit där.

Barndopen firades och då kunde man få bruna bönor med fläsk och bärsoppa med ättika och socker istället för saft, eller sagosoppa med russin och sviskon köpta i Danmark. En äggakaka till fest skulle göras på tio ägg.

Anna hade en moster som arbetade i familjen och hon gick till Fjärestad med fisk. Där kunde hon köpa ost, mest en lös skummjölkost, som man bredde på brödet. Smör var ovanligt, men sirap eller flott breddes på brödet. Petronella kokte och silade upp s.k. amerikanskt flott, som hon sedan kryddade med peppar, lök och salt.

Till bröd köptes mjöl i säckar av min farmors morfar som ägde möllan på Råå. Mjölet kördes till Bage-Benta som bodde ”här på Råå... långt ut på norr”. Endast

till jul bakade Petronella själv fint bröd och barnen fick var sin julakaka, 20 cm tvärsöver. Man hade ju tagit bort den gamla bakugnen i huset på Fiskaregatan, så modern fick betala Bage-Benta för att få baka där. Vid festliga tillfällen kunde man köpa skillingkakor (en kaka för en skilling?) och sockerkringlor. Anna minns att man köpte sådana kakor till hennes tolvårsdag.

Textilier i helg och söcken

Petronella spann både ylle, linne och bomull. Först när Anna var i trettioårsåldern kunde man köpa garn. Modern vävde allt tyg till alla dynor i hemmet. Det stickades varma natttröjor av ylle med långa ärmar till alla i familjen. Under ylletröjan hade man ett daglinne och de äldre bar en nattmössa eller klut om huvudet.

Under Annas barndom förekom brudklänningar ”...utå svart ylle å så va de kanfas i kjolarna.” (Kanvas var ett kraftigt tyg i underkjolen, segelduk egentligen.)

Konfirmationen var under Annas ungdom en viktig milstolpe, en ingång till vuxenlivets självständighet och ansvar. Anna minns sin egen konfirmation på Palmsöndagen och sin fina konfirmationsklänning av handvävt ylle. Hon bar tre underkjolar – först en virkad ylleunderkjol, så en hemvävd, röd med svarta sammetsband och överst en i vit bomull med tre stärkta garneringar omkring. En strykerska, Kristina Rosengren, hade stärkt bomullsunderkjolen åt henne. Anna hade också svarta strumpor och pjäxor med resår, en sommarkappa med en flat atlasrosett bak, en blommig svart handvävd schallett av silke, näsduk och handskar. På armen bar hon en s.k. vegaschal ▶

Brud i svart klänning.

”De va inte titt ska ja säga, att di gifte sig me nån som va udäring inte. Å inte ens att di gifte sig hur om helst inom Råå heller. Nå, di skulle hålla sig te dom som va jämbördes. O, de va rentå genant, om di gifte sig me andra.”

En Råå-brud med myrtenkrans och myrtenbrosch..

av ylle "...porös å fin. Den va vävd å så uppflössad. Så nog va ja fin allti." Och varm...

På den tiden sydde man på "vilörband" – en plyschkant på kjolen. Man fick stof-fera kjolen (sy osynliga sömmar) sex gånger "De va för alla kanter å alla foder, som skulle va." Ändå var det vanligt med trasiga kjolkanter.

Dopet var en annan viktig händelse. De små kläddes i blöja och "svöv", ett plagg som på andra håll kallades barnasvep eller kristnatyg (de nyfödda var ju lindade på den tiden), och "list", troligen en dekoration kantad med vita band, samt en vit tröja, en schal, en fin broderad krage och en mössa med tunna genombrutna spetsar.

Anna blev sömmerska

Anna själv började sy när hon var 23 år, ett sätt att bidra till familjens försörjning och så småningom bli självförsörjande. Hon sydde kläder till Rååborna, framför allt barnkläder. Bl.a. sydde Anna en sjömanskostym till Nisse Pålsson när han var 6-7 år. Anna Persson var en snäll och trevlig tant med syateljé i husets nedre botten, berättar Nisse. Hon hade en liten täppa precis norr om sjöscouternas nuvarande lokal. Där brukade hon sitta och njuta av vackert väder på våren och sommaren. Fortfarande kan man se påskliljor som finns kvar från hennes tid.

Anna Persson klädde även brudar. Nu var det vita brudklänningar som gällde, samt slöja, myrtenkrans och krona. Anna kunde dekorera med myrtenbrosch och små myrtenbuketter strödda över kjolen.

Kyrkobesök

Familjen gick ofta i kyrkan. Minst en gång om året måste man ta nattvarden. Helst skulle man fasta innan. "Möjligen att de tog sig en kopp bart kaffe." Svart klänning var obligatoriskt vid nattvarden, men inte vid "vanliga mässor". Annas mor hade en "luktevannsdosa" av silver med lavendel i. Kvinnorna stoppade dosorna i sina stora fickor och lånade ut dem till grannar i kyrkbänken när de behövde piggas upp.

Barnen döptes som helt små efter en eller två veckor. Modern fick inte gå med till kyrkan innan hon var kyrktagen. Det fanns gamla föreställningar om orenhet. Modern fick inte gå ut på gatan, "...bara gå ut i dörren å titta ett tag, de vet ja mor tala om hon gjorde, men inte gå te nåt främmande eller så." Efter solnedgången skulle modern sätta stål på sig som skydd mot onda makter. (Man lär också ha lagt stål i barnets säng så länge det var odöpt.) Efter barnsängstiden om 40 dagar gick

modern till kyrkan, där hon enligt Anna fick sitta i stocken, d.v.s. sitta och skämmas utanför kyrkan. Sedan följde barnets gudmor den nyförlösta kvinnan in. Så böjde hon knä och prästen läste en kyrktagningsbön före gudstjänsten. Därefter satt hon kvar till mässans slut och var så åter upptagen i församlingen gemenskap. Seden med kyrktagning upphörde redan på 1890-talet berättar Anna.

En barndom med både lek och arbete

"Nog fick vi leka allt, när vi va barn, men en fick ju hjälpa till också förstås, när vi kom hem från skolan, Petter å ja." De yngre barnen fick diska och bära vatten och de äldre från omkring tolv års ålder fick börja arbeta med garn och redskap.

Man lekte mest utomhus, lekte gömme och pågarna brottades "... de va ett rysligt liv de iblann, de vet man ju, hur pågar ä." Töserna lekte "bo", "...slog ett snöre kring en sten å så vart de en ko, å så hade vi båa för dom. De hade vi mycke roligt me. Å sten, de fanns de ju gott om." Annas bröder seglade i hamnen och barnen badade mycket, kunde ligga i sjön hela dan under sommarlovet. När de blev stora fick de bara springa ner och doppa sig, sen var det att skynda sig hem till redskapen.

Barnen hade inte så mycket leksaker, men Anna var stolt ägare av en "Englandsdocka" och många töser hade hemsydda dockor. På fredagarna var det marknad och då såldes det lite småsaker för barn.

Ett långt liv – Anna Persson 1869-1949

Under Annas liv ändrades kvinnors villkor i samhället. Redan på 1860-talet hade ogifta kvinnor blivit myndiga vid 25 års ålder. 1884 sattes myndighetsåldern till 21 år som för männen. De gifta kvinnorna var fortfarande helt beroende av sina makar. Den 17 december 1918 röstade riksdagens båda kammare igenom förslaget om allmän och lika rösträtt för både män och kvinnor. Giftna kvinnor blev myndiga och jämställdes med mannen som vårdnadshavare. Första gången Anna fick rösta i riksdagsvalet inföll 1921 då hon var 52 år. Vi vet inte om hon begagnade sig av sin rätt. Hon var hemmadottern som troligen tog hand om sin far som dog 1922 och modern dessförinnan. Hon kunde försörja sig som erfaren sömmerska och förhoppningsvis lägga undan något att dryga ut den låga pensionen med så småningom. Folkpension vid 67 års ålder hade införts 1913 då medellivslängden var 60 år. Anna fortsatte arbeta tills hon var 68 år.

Elsa Lena Ryding

”Nog fick vi leka allt, när vi va barn,
men en fick ju hjälpa till också förstås,
när vi kom hem från skolan,
Petter å ja.”

Källor: Råå museums arkiv; Rut Liedgrens intervju med Anna Persson, 1944.
Kvinna på Råå, 1996. Kort intervju med Nils Pålsson, Råå.

PROGRAM

FÖR RÅÅ MUSEUM HÖSTEN 2018.

7/10: kl.15:00: Staffan Jonasson talar om Segling och segelbåtar förr och nu.

14/10: kl.15:00: Råå 100 år som del av Helsingborg. Succén fortsätter. Kom och lyssna på Britt Siversson Holmén.

21/10: kl.15:00: Film om tonfiske och kåseri av Nisse Pålsson och Sven Wittgren.

23/10: kl.19:00: Höstmöte. Övervakningen av sjöfarten i Öresund. Mats Braun berättar.

28/10: kl.15:00: Råå Museums historia. Ragnar Thornberg berättar.

31/10: kl.11:00 – 15:00: Höstlovskul.

25/11: kl.12:00 – 18:00: Julmarknad.

26/12: kl.14.00 – 17:00: Annandag jul. Råå-filmen visas kl. 15.00.

Vi vill underlätta kontakten med våra medlemmar. (Men papperstidningen ska vara kvar!) Hjälp oss att skapa en mail-lista! Maila till info@raamuseum.se, så kommer du med på listan för snabb kommunikation om ändrade program etc.

INFO-SIDAN

ÖPPETTIDER HÖSTEN 2018

23/9 – 4/11 och 2/12 – 16/12
Söndag 14.00 -17.00

31/10

Höstlovskul onsdagen under skollovet
kl 11.00 – 15.00

Det kostar ingenting för dig som är skolelev i Helsingborgs kommun och kommer i vuxens sällskap. Du kan vara museidetektiv, delta i den spännande agentjakten, leta upp gömda pirater, leta efter skattkistan och ännu mer!
Gratis för alla barn i vuxens sällskap, vuxna 75 kr.

25/11

Julmarknad i samband med julsmytningen på Råå. Museet bjuder in till Öppet hus. Fritt inträde. Fynda julsaker och julklappar på vår julmarknad, prova lyckan i våra lotterier och delta i omröstningen om det bäst dukade bordet. Servering av kaffe och varm glögg. Museet är öppet kl. 12.00 – 18.00.

Extra öppethållande för försäljning i julmiljö
28/11 – 5/12 – 12/12 kl. 15.00 – 19.00 och
2/12 – 9/12 – 16/12 kl. 14.00 – 17.00
Fritt inträde.

26/12

Annandag jul är vår traditionella hemvändardag. Råå-filmen visas för gamla och nya Rååbor. Vi bjuder på glögg. Museet är öppet kl. 14.00-17.00. Filmen visas kl. 15.00. Kom gärna i god tid.

Medlemsavgiften för 2018 är 200:-/ år.

Ny medlem efter 1 oktober betalar endast för 2019.

Entréavgift för vuxna 75:-, för innehavare av Kulturkortet 50:- och för studerande med CSN-kort 60:-

Fri entré för barn och ungdomar upp till 18 år.

Skolklasser från Helsingborgs kommun har specialavtal. Betala gärna med kort!

Guidade grupper – hela året efter tidsbeställning. Guidning beställs på museet per telefon 042-26 11 31 eller e-post info@raamuseum.se.

Råå Museum för fiske och sjöfart
Museiplanen 1, 252 70 Råå
Tel: 042-261131
E-post: info@raamuseum.se
Hemsida: www.raamuseum.se
Bankgiro: 5601-4681

För information om förändringar kolla hemsidan www.raamuseum.se/

MUSEITIDNINGEN

DAGS FÖR **HÖSTMÖTE!**

Råå museiförenings höstmöte
går av stapeln
i Raus församlingsgård,
Kielergatan 25, Råå
Tisdagen den 23 oktober kl. 19.00

Övervakningen av sjöfarten i Öresund
MATS BRAUN kåserar om ett aktuellt ämne.

Entré och förtäring i trevligt sällskap 40 kr.

REDAKTIONSRÅD: Elsa Lena Ryding, Stina Norling,
Britt Siversson Holmén, Inga-Lena Stelzer

REDIGERING: Susanne Gellberg

ANSVARIG UTGIVARE: Hans-Ingvar Green